

DEN SPROGPOLITISKE KRONIK

Nabosprog i den dansk-tyske grænseregion

Karen Margrethe Pedersen

Lektor.
Institut for grænseregningsforskning, Aabenraa.

Trods en traditionel sproglig mangfoldighed i den dansk-tyske grænseregion er det kun de officielle nationalsprog dansk og tysk der betragtes om nabosprog. Plattysk, nordfrisisk og sønderjysk tæller ikke med på grund af deres status som dialekter. Dansk som mindretalssprog i Slesvig-Holsten og tysk i Sønderjylland falder også uden for kategorien. De to nationale mindretal har nemlig ikke status som naboer til Danmark og Tyskland, men som hørende til landene på den anden side af grænsen. På begge sider af grænsen er der officiel etsprogethed, og skilte er derfor på nationalsproget. Eneste undtagelse er nogle få skilte på sønderjysk og frisisk.

Den sproglige kompetence

Det er først og fremmest blandt mind-

retallenes medlemmer at vi finder en funktionel tosprogethed med dansk og tysk, der giver lige gode muligheder for kommunikation på nabosprogene. Ellers er det langt fra alle i grænseregionen der kan kommunikere frit og ubesværet på både dansk og tysk. Der er dog en del der behersker dansk eller tysk som fremmedsprog. Her er det fremfor alt sønderjyderne der har kompetence inden for nabosproget tysk. En kompetence de har tilegnet sig gennem undervisning eller ved kontakt med tysk i grænseegnen, bl.a. gennem tysk radio og tv, der kan modtages overalt. Denne receptive færdighed via tyske medier ser det imidlertid ud til at gå tilbage med, da de engelsksprogede programmer via satellit har fået overtaget.

Dansk som fremmedsprog er der deri-

mod ikke så mange slesvig-holstenere der behersker. Undervisningstilbudene er trods et stigende udbud stadig begrænsede, og danske medier har ikke nabolandets store interesse trods modtagemuligheder et godt stykke sydpå.

En barriere

Disse sproglige forhold gør at grænsen i dag er blevet en barriere, som også er kulturel, økonomisk og juridisk. Danmarks medlemskab af EF fra januar 1973 ser ikke ud til at have modvirket dette, ej heller det indre marked med fri bevægelse af varer, kapital og arbejdskraft.

Tysk og dansk i undervisning og uddannelse

Ønsker man at tilegne sig nabosprogene, så undervises der i Sønderjylland i tysk som fremmedsprog inden for de samme undervisnings- og uddannelsesinstitutioner, incl. fritidsundervisningen, som andre steder i Danmark. Syd for grænsen er der også fritidskurser i dansk, og der undervises i dansk som fremmedsprog i skolerne, gymnasierne og de erhvervsfaglige uddannelser, men tilbudene ligger langt fra på højde med undervisning i fransk. Det er også muligt at blive uddannet som dansk-lærer til "*Hauptschule*" og "*Realschule*" i Flensborg og Kiel, og ved Kiels universitet indgår læreruddannelsen i dansk til "*Realschule*" og gymnasiet som en del af studiet i nordisk filologi.

Ligeberettigelse mellem de to nabosprog finder vi i de grænseoverskridende BA/MA studier der er etableret

mellem Handelshøjskole Syd og Bildungswissenschaftliche Hochschule - Universität. Der undervises og eksamineres på både dansk og tysk, og der tilbydes propædeutiske kurser i de to sprog.

Også inden for folkeskolen og gymnasiet er der taget initiativer til nært samarbejde med tyske skoler lige syd for grænsen. Alle offentlige skoler i Sundevad kommune og Süder Brarup kommune har således indledt et classesamarbejde lige fra første klasse med det formål at skabe forudsætninger og muligheder for at kendskabet til nabolandets sprog og kultur og den fremmedsproglige kompetence i dansk og tysk bliver øget. Næsten enslydende mål har et samarbejde mellem gymnasierne i Tønder og Niebüll.

Dansk i fremgang

Mens tysk længe har haft en høj status som nabosprog, så er dansk først ved at vinde fodfæste som et nabosprog af betydning. Det viser sig ved at dansk nu er ligeberettiget med tysk i grænseoverskridende uddannelser, ved at flere og flere politikere, embedsmænd og erhvervsfolk ønsker at tilegne sig danskkundskaber og ved at et stigende antal elever vælger dansk som fag. Disse tendenser kan være udtryk for en større bevidsthed om et nabosprogs rolle og en anerkendelse af det. De kan også fremkaldes af at Slesvig-Holsten som et periferiområde i det genforenede Tyskland har gode chancer for udvikling og økonomisk overlevelse ved et samarbejde med Skandinavien. Der til er kompetence i dansk nyttig.

Den sproglige barriere

Trods god vilje fra begge sider med forbedrede muligheder for undervisning i dansk og tysk, er den sproglige barriere dog langt fra brudt ned i grænseregionen. Den dukker op igen og igen i forbindelse med grænseoverskridende samarbejde. Det er under dansk-tyske forhandlinger på kommunalt og amtligt plan om f.eks. infrastruktur og miljø, der jo ingen grænser kender. Det er under samarbejde om grænseoverskridende EU-projekter. Inden for erhvervslivet kendes problemet også, og her er behovet for både dansk og tysk som fremmedsprog stigende. Flere og flere fælles dansk-tyske arrangementer inden for det kulturelle liv kræver samarbejde. Her mærkes behovet for kompetence i nabosproget ligeledes.

Sprog som magt

For at opnå tætte relationer og gode resultater i samarbejdet over grænsen kræver det imidlertid at man indstiller

sig på samarbejdspartnernes kulturelle og sproglige baggrund og tilegner sig nabosproget. Tidligere har mange tyskere forventet at de kunne forhandle og samarbejde med danskere på tysk i Sønderjylland, og at danskerne også var villige dertil og havde forudsætningerne herfor. Det kan de ikke altid være sikre på i dag. Der spores en tendens til at nogle danskere i grænseregionen udnytter deres kompetence inden for nabosproget når de kan drage fordel af den. Det gælder om at forstå og tale tysk inden for såvel sociale, kulturelle og økonomiske sammenhænge når man vil opnå noget selv. Knap så imødekommende er man over for tyskere fra grænseregionen når begge parter skal opnå lige meget eller den tyske part skal have mest ud af det. Danskerne stiller oftere og oftere krav om en ligeberettiget sproglig situation, hvor alle i det mindste kan forstå nabosproget. Så kan enhver tale sit nationalsprog og blive forstået. Engelsk som lingua franca betragtes ikke som en løsning.
